

ש"ת שבט הלוי חלק ז סימן רלה

ט"ו חשון תשמ"ז לפ"ק. כבוד תלמידי וידיד נפשי המכובד הרב הגאון הג' צדיק במעשיו פאר היחס כש"ת מוהר"ר משה האלברשטאם שליט"א מורה ודאין בעיה"ק ירושלים תוב"ב.

אחדשה"ט וש"ת באה"ר.

בעש"ק לפני הלילה נמסר לי מכתבו היקר, ותוכו רצוף אהבה של תורה בשאלה הידועה לענין השתלת הלב וכו' אשר מדובר בו הרבה בזמן האחרון וגאוני זמנינו נ"נ בה כדת של תורה, ובאמת כל העלאות ספיקות רב ההפסד בו כי פורצי גדר האנושית שברופאים רוצים לתלות עצמן בזה או בזה, ע"כ אכתוב רק הפשוט ע"פ חז"ל ורבותינו גדולי האחרונים, וכ"ת העיר למש"כ הח"צ סי' ע"ז וח"ס י"ד סי' של"ח ובתשובת ד"ח ח"ב מאהע"ז ובמש"כ גאב"ד דירושלים בס' מנחת יצחק ח"ה סי' ז' ועוד.

א. בעיקר הנדון אם מיתת הלב קובע מיתת האדם או מיתת המוח, אם הפסקת פעימת הלב או הפסקת הנשימה, אעפ"י שמפשוטות שיטת הש"ס יומא פ"ה ע"א דעד היכן הוא בודק עד חוטמו ויש אומרים עד לבו וכו' דמסיק הש"ס דלענין פק"נ גם אבא שאול מודה דעיקר חיותי באפי' דכ' כל אשר נשמת רוח באפיו, וקאמר דהמחלוקת ממטה למעלה דלחד מ"ד כיון שאפס פעולת הלב א"צ יותר ולחד מ"ד רק הנשימה קובע, וממעלה למטה לכר"ע די בחוטמו, מכ"ז משמע לכאורה דאם קובע הפסקת נשימה נקבע המות בודאי שוב אין ספק מחמת הלב דאם ה' ספק הא חיישינן לספק כ"ד בפק"נ.

אבל האמת לא כן הוא דיסודי רבינו הח"צ ומרן הח"ס י"ד סי' של"ח דהלב קובע ג"כ עכ"פ הוא אמיתה של תורה, ועפה"ת לא נחשב כמת רק באפס פעימת הלב וגם הנשימה, ומש"כ הח"צ שאם תנוח הלב כהרף עין ימות ויבטלו כל תנועותיו הוא האמת וכל ראיותיו מחז"ל ומזה"ק ורבינו סעדיא גאון אין לחלוק עליהם (ואין זה ענין לגוף הויכוח עם הח"צ בהעוף שלא ה' לו לב כידוע) וממילא כשהלב עדיין חי גם האדם נקרא בחיים, ואסור להמיתו או לקרב מיתתו בגרמא, ומש"כ הח"צ נכתב להלכה ולא רק מצד המדע נמי ששגג בזה, ומזה פשיטא ל' להח"ס במה דנקט בלשונו בתשובה שם דאם הדופקים דופקים אעפ"י שלא נשאר בו נשימה עדיין חי גמור הוא ובד"ה אבל כ' שם, אבל כל שאחר שמוטל כאבן דומם ואין בו שום דפיקה, ואם אח"כ בטל הנשימה אין לנו אלא דברי תורתנו הק' שהוא מת וכו' והיינו ממה שהוכיח למעלה מזה בד"ה ונחזי, כי כשאמרה תורה כי יהי' באיש חטא משפט מות כי קבור תקברנו וגו', נמסר לנו שיעור מיתה הל"מ.

ובשום אופן אסור לקבל מש"כ מדעי אחד דכמו שכותב הח"ס בתשובותיו י"ד סי' קס"ז דכיון דנתברר צורת בית החיצון של אשה במציאות אחרת ממש"כ רש"י ותוס' ומהר"ם לובלין וע"כ לא צדקו הראשונים דאין לאחר מציאות כלום, הה"ד בנ"ד לא צדקו מה שתלו בחיות הלב דאינו תולה אלא במיתת המוח כיון שכבר נתגלה במדע, דזה טעות גמור ורעות רוח דהתם פליגי ראשונים הרמב"ם ודעמ' ע"ש רש"י ותוס' ודעמ' ובאת המציאות והכריע ע"כ כחד מיניהו אבל בנ"ד מי מהראשונים קבע אחרת ממש"כ הח"צ והח"ס, ומה שמקובל בידינו מימות עולם, ועוד איזה מציאות הכריע כאן דהתם אין להכחיש המציאות שכך נבנה בית הרהם של האשה, אבל הכא ע"ז אנו חולקים שאנחנו תלמידיהם של רבותינו אומרים להרופאים שמציאות שאתם רוצים לקבוע אינו מציאות כלל ואינו מכחיש קבלתנו דכל עוד דהלב חי האדם עדיין בחיים, ואין קביעות מיתת המוח קובע אלא מיתת המוח אבל לא מיתת האדם.

וקרוב לשמוע שאם הלב עובד עדיין בפרט בלי מכונת החיאה - יתגלה במשך הימים גם בחכמת הרפואה שלא ה' מיתת גזע המוח בשלמות ועדיין יש קשר טמיר ונעלם בין המוח והלב.

ב. ובהבנת שמעתא דיומא לפ"ז דדי בבדיקת ממעלה למטה עד החוטם כדי לברר הנשימה ולא הוזכר בבדיקת פעימת הלב וכמש"כ הח"ס בעצמו שם סוד"ה ונחזי דקבל מרע"ה השיעור הל"מ א. שסמכו אקרא כל אשר רוח חיים באפו דהכל תלוי בנשימת האף וכמבואר בש"ס יומא ובש"ע א"ח סי' שכ"ט וברמב"ם פ"ב משבת - הנה הענין פשוט דקאמר שם דבדק ל' עד חוטמו דגם להאי מ"ד אינו מדבר בבדיקת נשימת חוטם בלבד אלא בדק ל' עד חוטמו דאם ימצא בנפילת גל דנתרוצץ ונחתך המוח לגמרי ה"ה כמת גמור דה"ל כהותז ראשו דאעפ"י שמפרכס אם הראש או המח נחתכו לגמרי עיין משנתנו פ"א דאהלות וברמב"ם סופ"א מטומאת מת וסופ"ד משאר אה"ט.

וכן בודק עד חוטמו בצדעין ובגידי הצואר שכידוע שם ניכר הפעימה של הדופק והלב, ואם ראה שאין פעימה בצדעין ובצואר ניתן רשות לקבוע המיתה ע"י החוטם אם אפס הנשימה, ואף דיתכן דעדיין יתגלה איזה סימן חיות בלב שפועם עדיין ולא ה' ניכר בחוטם ובצדעין ובגידי הצואר הגדול א"כ למה לא ניחש לזה ונחייב לבדוק גם מלמעלה למטה עד הלב ויהי' לכאורה ראי' מזה דאם למעלה עד החוטם אין סימנים לחיות שוב אין הלב קובע, אבל באמת טעות הוא דודאי אם חולה לפנינו ואנו רואים ומרגישים חיות בלב אין בבדיקת הנשימה יכולה לברר מיתתו, אבל ביומא מדבר מנפול ומכוסה במפולת דכשגלינו חלק העליון של הגוף הראש עד החוטם ולא נמצא שום סימן חיות לא בראש בצדעין בגידי הצואר ע"י הפעימה ולא ברוח אשר באפיו אז מותר לנו וכן ההלכה להחזיקו למת, ואין עלינו לחשוש כי אולי הוא זה מקרה יוצא דופן שאחרי כל סימני מיתה האלה עדיין יתגלה סימן חיות בלב.

אבל לא כן כשהדבר מבורר לפנינו שהלב עדיין חי ואחרי שעלה ל"ז בלבי זכיתי לראות בתשובת מהרש"ם ח"ו סי' קכ"ד שכ' וז"ל דודאי קי"ל דעיקר חיותא באפי' כיון דמעלה למטה א"צ לבדוק רק עד חוטמו, אבל היינו בסתמא אם ליכא הוכחה להיפך סמכינן אבדיקת חוטם דהוי רוב גמור ואפי' מיעוטה ליכא אא"כ על צד א' מאלף דהוי מיעוטה דמיעוטה דאין לחוש לכך גם בפ"נ וכו' אבל אם רואין איזה סימן של חיות בשאר אברים ואיתרע רובא לפנינו י"ל לא סמכינן אבדיקת חוטם ע"כ יעשה"ה.

ג. וא"כ אין להרהר כלל אח"כ דאיסור רציחה יש לקחת הלב ממי שלבו פועם עדיין - ולפעמים נמשך זה זמן רב כידוע, ומלבד זה עצם ההשתלה דמקבל הלב מוטלת בספק גדול של איבוד נפש כידוע, וגם לבי מהסס אם מותר בכלל הטפול הרפואי מצד היתר רפואה של תורה ופאן שניתנה רשות לרופא לרפאות למש"כ רבינו בחיי פ' משפטים דזה רק רפואת חוץ לא באברים פנימים, וגם אם הדורות לא קבלו זה להלכה ויש טעם ונימוק לזה, אבל השתלת לב (או כבד) שהיא פעולה נגד מציאות בריאת האדם ושינוי גמור במעשה בראשית להעביר אברי הנפש מאדם לחבירו נגד השגחת הבורא בבריאת האדם מי התיר להם לעסוק בזה, איברא מצד זה לא ה' ביכולתנו להכריע נגד זה אם לא שדעת הגדולים ברור שיש כאן עסק של רציחת נפשות - ובפרט לפי מה ששמעתי ממומחים שעצם הזריקה שנותנים למנדב הלב או הכבד לפני מיתתו כדי לקים האבר טרי ראוי להעברה כיון שיש בו אחוז גבוה מאד של גלוקוזה יש בו כדי לקרב מיתתו, - וגם מי יכול ליתן אימון ברופאים ובתי חולים במה שעושים בשעה מסוכנת כזאת, ע"כ בעניות דעתנו דעת הגדולים האוסרים בזה ברור עפה"ת, ואין להרהר אחריהם כלל - ה' עוד מקום להאריך בנושא זה, אבל האריכות בזה מסוכנת. +ע"ע ח"ח סי' פ"ו+

והרני דושת"ת באה"ר וה' ברחמינו יסיר דם הנקי מקרבינו כי נעשה הישר בעיני ה'.

כא המים ויכסו ההרים: ויגוע כל-בשר. הרמש על-הארץ בעוף ובבהמה
כב ובהיה ובכל-השרץ השרץ על-הארץ וכל האדם: כל אשר נשמת-רוח
כנ חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו: וימח את-כל-היקום אשר על-

מא. ואתחפיו י"ג
ואתחפין טוריא:
כא. ומית. קל פסוק
דרחיש על ארעא. בעופא
ובקעידא ובחיתא. ובכל
רחשא דרחיש על ארעא.
וקמא. ית קל יקומא דעל

רס"ג (כג) וימח את. וימח המים את.

(כב) נשמת רוח חיים, נשמה⁶⁶ של רוח חיים⁶⁷. אשר בחרבה, רש"י
ולא דגים שבים⁶⁸.

(כג) וימח, לשון ויפעל הוא, ואינו לשון ויפעל⁶⁹, והוא מגזרת
ויפן ויבן. כל תיבה שסופה ה"א כגון כנה⁷⁰, מחה, קנה, כשהוא
נותן וי"ו וי"ד כראשה נקוד בחיר"ק תחת הי"ד. אך נח, לכד נח,
זהו פשוטו. ומדרש אנדה⁷¹: היה גונח⁷² וכרה⁷³ דם מטורח
הבהמות והחיות. וי"א⁷⁴ שאיחר מוונות לארי והכישו ועליו
נאמר: הן צדיק בארץ ישולם (משלי יב א).

66 לפי דעת הרא"ם, גור אריה, וספר הזכרון הגרסא הנכונה היא "נשימה" של
רוח חיים, ונשמה שייך רק באדם. — כ"ד כמו לפנינו. 67 כ"ד טס: "אלמא
דיבט דביטא". 68 קדושין ג, א. 69 "ואינו לשון ויפעל" — ליתא כ"ד.
70 כ"ד: פנה בנה. 71 תנחומא נח ט. 72 מפרש מלת "אך" מלשון הכאה
כמו ואן אותם (ר"ע). 73 כ"ד: וכחה — פי' רוקק רוק עבה. וכן הוא בספר
הזכרון: "שהיה גונח כחלה ואחר כך כחה, וכחה הוא כשרק האדם רוק עבה
ומציאה בכח". 74 הוא דעת רבי יוחנן בשם ר"א ברכי יוסי הגלילי (תנחומא שם).

מזה ואם בגבורות שמונים שנה. שאם היו עצמותיו וגופו חזקים
והוא בעל כח יחיה שמונים. ואם כן יהיה פירוש גברו על הארץ
שהיו בגבורתם כלם אף על ההרים הגבוהים ושוטפים אותם.
(כג) וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. אחר שאמר ויגוע
כל בשר ואמר מכל אשר בחרבה מתו, הוסיף לאמר וימח, שנמחו
הגופות והיו למים, כענין ומחה אל מי המרים (במדבר ה כג). כי
היו המים רוחצין כדברי רבותינו⁴⁴, אבל אם כן יהיו הדגים
מתים. ואולי היה כמו שאמרו בבראשית רבה⁴⁵ מכל אשר
בחרבה, ולא דגים שבים, ויש אומרים אף הן בכלל נאספין אלא
שברחו לאוקינוס. ומכל מקום ניצולו הדגים. [ושני הדעות האלו
אפשריים כי יתכן שמימי המבול הרוחתים יתערכו בימים,
44 טהורין קח. ב. 45 לב. יט.

מהר"ם

(כא) ובכל השרץ השרץ [על הארץ] וכל האדם, כ"י והשני
(ו"י) רעשו מפני (יחזקאל לח כ) וסיפיה דקרא וכל האדם וכת' גבי
לויח' שעתיד הק' לעשות סעודה לצדיקים. השתא בימי דור
אבתיו שנכנסו ולא ידעו למה נכנסו לתיבה אע"פ שנחאספו כל
החיות והעופות. באותה שעה, כשיהנו מליתן ויין עסיס [לא]
כ"ש.

4 בבא בתרא ער. ב.

(כא) ופי' ויגוע וכבר גוע⁴⁰ ורבים בתורה כמוהו, כמו ואתחנן ראביע
(דבר' ג כג). וכן וימטר עליהם מן (תה' עח כד) על פי' האמת.
ומלת ויגוע מיחה, ובפסוק ויגוע וימת (כה ח) אבאר לך זה⁴¹.
והנה ברור לך שמלת רמש כלל לעוף ולבהמה ולחיה ולשרץ
שהוא דק ולאדם.

(כב) ויתכן להיות כל אשר נשמת רוח חיים באפיו שב אל
האדם⁴². כי לא מצאנו נשמה חוץ מנשמת האדם. ורבים אמרו
שנקראת כן בעבור שהיא מן השמים, ואם הם שני שרשים⁴³
ימצא כמוהו.

(כג) וימחו מן הארץ. נמחה שמם מן הארץ. כי אין להם זרע.
וישאר, ונשאר רק נח לבדו ואשר אתו. והנה זאת תשובה גמורה
על חסירי דעת מאחינו, שאומרים שלא היה המבול בכל הארץ.
40 ר"י הזמן. 41 צאת הרוח מהגוף רגע אחד כלי עיני ועיטוב... והנה כל גייעה
מיחה. ואין כל מיחה גייעה. 42 שכסוף הפסוק הקודם. 43 נשם ושםם.

(כא) ויגוע... וכל האדם, אמר וכל האדם כאחרונה, כלומר אפילו רדיק
האדם שיש לו דעת ותחבולה להשמר מהרע, והיה להם
להשגב⁶⁰ על ההרים הגבוהים לא הועילה להם תחבולתם כי
חמש עשרה אמה מעל ההרים גברו המים, ואמר וכל, שאפילו
הנפילים אלו נשגבו⁶¹ בהרים הגבוהים כסו במים⁶² וטבעו בהם.
והגייעה היא מיתה מהירה בלא שום אריכות⁶³ וכן הוא הטובע
במים.

(כב) כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, שניהם סמוכין נשמת ורוח,
כאילו אמר נשמת חיים ורוח חיים וכן סמוך על סמוך: מבחר
וטוב לבנון (יחזקאל לא טז), את מספר מפקד העם (שמו"ב כד
ט), נהרי נחלי דבש וחמאה (איוב כ ז) והדומים להם, ואמר
נשמת חיים על האדם, ורוח חיים על שאר בעלי חיים כי לא אמר
נשמה אלא על האדם⁶⁴. בחרבה, אבל דגים שבים לא מתו⁶⁵, כי

60 בנדי: לעלות. 61 "אלו נשגבו" — בנדי: ששגבו. 62 "כסו במים" —
בנדי: כסו אותם המים. 63 וכן בספר השרשים (גנע). 64 ראה לעיל ב. ז.

(כא) וכל האדם, תיבת "אדם" סתם שבכל המקרא כוללת אנשים
ונשים וטף. וא"ת איך נענשו דור המבול מאחר שלא נצטוו
מצות. אלא י"ל יש כמה מצות שחייבים בני אדם לשמרן מכה
סברת הדעת אף על פי שלא נצטוו עליהם ולפיכך נענשו. כמו קין
שנענש על שפיקוח דמים אף על פי שלא נצטוה על כך, או שמא
על הגזל נצטוו⁴³.

41 רכסו ההרים. ע"פ כ"י, ובס"ש ליתא. והכוונה לפסוק יט דכתיב בה: ויכסו כל
ההרים. ואחרי כן בפסוק כ כתוב ג"כ: ויכסו ההרים. 42 בס"ש נדפס כאן פירוש
ד"ה חמש עשרה אמה, ובכ"י אינו כאן אלא להלן אחר פרק ח פסוק יג, והדפסנו שם את
הכל. 43 בס"ש נדפס כאן פירוש ד"ה ויגברו המים, ובכ"י אינו כאן אלא להלן שם.

ספורנו (יח) ותלך התיבה. בדחיית התגבורת¹⁹ הבאה מלמטה.

(כג) וימח את כל היקום, של בעלי חיים, לא עשבים וצמחים²⁰,
כמו שביאר אמרו. מאדם ועד בהמה עד רמש ועד עוף השמים.
וימחו מן הארץ. שם ושאר ונין ונכד.

19 של "יגברו המים". 20 ע"י אברבנאל.